

(इंग्रजीमध्ये टंकलिखित केलेल्या न्यायनिर्णयाचे मराठी भाषांतर.)

सर्वोच्च न्यायालय अहवाल [१९५३]

एथर्टन वेस्ट अँड कंपनी लिमिटेड.

विरुद्ध

सुटी मिल मेजर युनियन आणि इतर.

[न्यायाधीश मेहरचंद महाजन आणि भगवती.]

उत्तर प्रदेश औद्योगिक विवाद कायदा, १९४७ एस. एस.३, ८- यू. पी. गव्हर्नमेंट अधिसूचना क्र. ७८१ (एल) १८, १० मार्च १९४८, खंड - ४, ७, २३- प्रादेशिक सलोखा अधिकाऱ्याच्या परवानगीने कामगारांना बरखास्त करणे- मंडळाचे वाद ऐकण्याचे अधिकारक्षेत्र - हा वाद हा औद्योगिक वाद नाही का - मंडळाच निवाडा - -सुनावणी दरम्यान एका सदस्याची अनुपस्थिती - निवाड्याची वैधता.

दि. १० मार्च १९४८, संयुक्त प्रांत सरकारने रोजी जारी केलेल्या अधिसूचना क्र. ७८१ (एल) १८ च्या खंड ४ आणि ७ (३) च्या तरतुदीनुसार, सुनावणीच्या शेवटच्या तारखेला प्रादेशिक सलोखा मंडळ सदस्यांपैकी एकाची अनुपस्थिती आणि निवाडा तयार करण्यात आणि त्यावर स्वाक्षरी करण्यात त्याचा सहभाग नसणे यामुळे निवाडा रद्द किंवा निष्क्रिय होणार नाही.

दि. १० मार्च १९४८ च्या उत्तर प्रदेश सरकारच्या अधिसूचनेच्या खंड २३ अन्वये

प्रादेशिक सामंजस्य अधिकाऱ्याने नियोक्त्याला त्यांना बडतर्फ करण्याची लेखी परवानगी दिली होती म्हणून कामगारांना बडतर्फ करणे आणि त्यांची बेरोजगारी हा औद्योगिक वाद राहणार नाही. अशी परवानगी बडतर्फाला मान्यता देत नाही परंतु मात्र औद्योगिक विवादाशी संबंधित कार्यवाही प्रलंबित असताना संबंधित कामगारांना बडतर्फ करण्याच्या नियोक्ता, त्याचा प्रतिनिधी किंवा व्यवस्थापकाच्या अधिकारांवरील बंदी काढून टाकते.

दिवाणी अपील न्यायाधिकरण:१९५३ चा दिवाणी अपील क्र. ८

भारतीय कामगार अपीलीय न्यायाधिकरण, कलकत्ता यांनी १६ ऑगस्ट, १९५१ रोजी दिलेल्या निर्णयावरून १९५१ च्या अपील क्र. ४३(कॅल.) मध्ये विशेष रजेद्वारे अपील केले,

सी. के. दफ्तरी, भारताचे सॉलिसिटर-जनरल, (त्यांच्यासोबत, श्री नरेन अँडले,) अपीलकर्त्यासाठी.

उत्तरवादी साठी सी. पी. वर्मा.

दि. १६ मार्च १९५३ रोजी न्यायमूर्ती भगवती यांनी दिलेला न्यायालयाचा निर्णय

हे कलकत्ता येथील भारतीय कामगार अपीलीय न्यायाधिकरणाच्या एका निर्णयाच्या विशेष परवानगीद्वारे केलेले अपील आहे, ज्यात प्रादेशिक समेट मंडळ (वस्त्रोद्योग आणि होजरी), कानपूर, या याचिकाकर्ते आणि उत्तरवादी यांच्यातील औद्योगिक विवादात दिलेल्या निर्णयाची पुष्टी केली आहे.

उत्तरवादी २,३ आणि ४ हे अपीलकर्त्यांचे कर्मचारी होते, उत्तरवादी २, हे लिपिक संवर्गात

कार्यरत होते, तर उत्तरवादी ३ आणि ४ हे अनुक्रमे रॅपिंग बॉय आणि पाइसर म्हणून काम करणारे होते आणि त्यांच्या सेवेच्या शर्ती एम्प्लॉयर्स असोसिएशन ऑफ नॉर्दर्न मजूर युनियन इंडिया, कानपूर यांच्या स्थायी आदेशानुसार नियंत्रित केल्या जात होत्या, ज्याचे अपीलकर्ते आणि इतर संघटना सदस्य होते.

गिरणीच्या परिसरात असलेल्या कॅन्टीनमध्ये ६ ते ७ जानेवारी १९५० च्या रात्रीदरम्यान चोरी झाली होती आणि कॅन्टीन खात्यात गुंतवलेले अपीलकर्त्यांचे काही पैसे सुरक्षित कोठडीतून चोरीला गेले होते. चोरीची तक्रार पोलीस अधिकाऱ्यांना देण्यात आली आणि पोलीस तसेच अपीलकर्त्यांनी या प्रकरणाचा तपास केला, परंतु कोणताही परिणाम झाला नाही. त्यानंतर अपीलकर्त्यांच्या व्यवस्थापनाने जे. पी. गुर्जर या कॅन्टीनचा प्रभारी असलेल्या व्यक्तीवर कॅन्टीनच्या खात्यातून पैसा गमावल्याच्या संदर्भात कारवाई केली आणि चौकशी पूर्ण झाल्यानंतर त्याची सेवा संपुष्टात आणली. जे. पी. गुर्जरना नोकरी न देण्या संदर्भात, कानपूरच्या औद्योगिक न्यायालय (वस्त्रोद्योग आणि होजरी) यांच्यासमोर अपील मध्ये पक्षांमध्ये एक औद्देगीक वाद निर्माण झाला. सदर कार्यवाही प्रलंबित असताना, ऑगस्ट १९५० च्या सुमारास, उत्तरवादी ४ ने उक्त चोरीच्या संदर्भात कबुलीजबाब दिला ज्या मध्ये उत्तरवादी २ आणि ३ देखील समाविष्ट होते. दि. २९ ऑगस्ट १९५० रोजी, अपीलकर्त्यांच्या व्यवस्थापनाने उक्त चोरी संदर्भात उत्तरवादी क्र. २, ३ आणि ४ यांना आरोपपत्रे सादर केली आणि दि. ३० ऑगस्ट १९५० रोजी त्यांना त्यांच्या नोकरीतून निलंबित केले. त्यांनी दि. २ सप्टेंबर १९५० रोजी अतिरिक्त प्रादेशिक सलोखा अधिकारी, कानपूर यांच्याकडे २, ३ आणि ४

उत्तरवादीना बरखास्त करण्याची परवानगी मागण्यासाठी अर्ज केला. कानपूरच्या अतिरिक्त प्रादेशिक सलोखा अधिकाऱ्याने चौकशी सुरू केली, उत्तरवादी क्र. २, ३ आणि ४ चे म्हणणे ऐकून घेतले, अपीलकर्त्यांनी तसेच उत्तरवादी क्र. २, ३ आणि ४ नी त्यांच्यासमोर मांडलेल्या पुराव्यांचा विचार केला आणि उत्तरवादी क्र. २, ३ आणि ४ यांना नोकरीतून कमी करण्याबाबत अपीलकर्त्यांच्या परवानगीनुसार १२ ऑक्टोबर १९५० रोजी आदेश दिला.

सर्वोच्च न्यायालय अहवाल [१९५३]

१९५३ उत्तरवादी क्र. २, ३ आणि ४ यांना या आदेशानुसार अपीलकर्त्यांनी १३ ऑक्टोबर १९५० पासून त्यांच्या नोकरीतून बडतर्फ केले.

५. त्यानंतर अपीलकर्ते आणि उत्तरवादी २, ३ आणि ४ यांच्यात उत्तरवादी क्र. २, ३ आणि ४ यांना नोकरी ना देण्यासंदर्भात औद्योगिक विवाद उत्पन्न झाला आणि उत्तरवादी क्र. १ जी एक नोंदणीकृत कामगार संघटना आहे ज्याचे उत्तरवादी क्र. २, ३ आणि ४ ही सदस्य होते, त्या यूनियन ने शेवटी १ नोव्हेंबर १९५० रोजी, प्रादेशिक समेट मंडळ (वस्त्रोद्योग आणि होजरी), कानपूर, यांच्यासमोर उत्तरवादींना नोकरी न देण्यासंदर्भात प्रस्ताव मांडला. ज्यात उत्तरवादीच्या २, ३ आणि ४ च्या सेवांच्या मुदतीत अपीलकर्त्यांच्या औचित्य आणि प्रामाणिकपणाला आव्हान दिले.

अतिरिक्त प्रादेशिक सलोखा अधिकाऱ्याने दिलेल्या परवानगी नुसार बडतर्फ करणे पूर्णपणे न्याय्य, नियमित आणि योग्य होते, असा युक्तिवाद करत अपीलकर्त्यांनी दि. २५

नोव्हेंबर १९५० रोजी त्यांचा लेखी जबाब दाखल केला. प्रादेशिक समेट मंडळाच्या समोर एकच मुद्दा मांडण्यात आला होता, तो म्हणजे १ नोव्हेंबर १९५० रोजीच्या अर्जात नमूद केलेल्या तीन कामगारांपैकी कोणा एकाला किंवा सर्वांना चुकीच्या पद्धतीने बडतर्फ करण्यात आले आहे का आणि मात्र तसे असल्यास, त्याला/त्यांना कोणत्या सवलतीचा हक्क आहे. मंडळा मध्ये तीन सदस्य होते त्यात, आर. पी. माहेश्वरी ही अध्यक्ष आणि बी. बी. सिंग आणि जे. के. भगत हे सदस्य होते. सुनावणीच्या शेवटच्या तारखेला जे. के. भगत ही अनुपस्थित असल्यामुळे २० एप्रिल १९५१ रोजी श्री आर. पी. माहेश्वरी आणि श्री बी. बी. सिंग यांनी या निवड्यावर स्वाक्ष्य केल्या. निवड्या २,३ आणि ४ च्या अटीनुसार मंडळाने असे म्हटले की बडतर्फ करणे चुकीचे होते आणि उत्तरवादी क्र.२,३ आणि ४ त्यांच्या निलंबनाच्या तारखेपासून ते त्यांना कामावर परत नेण्याच्या तारखेपर्यंतच्या महागाई भत्त्यासह पूर्ण वेतनासह पुनर्स्थापनेसाठी पात्र होते.

अपीलकर्त्यांनी भारतीय कामगार अपील न्यायाधिकरण, कलकत्ता येथे अपील केले. दि. १६ ऑगस्ट १९५१ रोजी या अपिलाची सुनावणी झाली आणि कामगार अपील न्यायाधिकरणाने अपीलकर्त्यांचे अपील फेटाळले. अपीलकर्त्यांनी या न्यायालयाकडून विशेष परवानगी घेतली आणि सध्याचे अपील दाखल केले. आमच्यासमोर अपीलकर्त्यांची बाजू मांडणारे सी. के. दफ्तरी यांनी दोन युक्तिवाद केले- (१) हा निवाडा बेकायदेशीर, रद्दबातल आणि निष्क्रिय होता कारण तो मंडळाच्या मात्र दोन सदस्यांनी दिला होता, तिसरा सदस्य, जे. के. भगत शेवटच्या सुनावणीत उपस्थित नव्हते आणि त्यांनी स्वाक्षरी केली नव्हती आणि (२) अतिरिक्त प्रादेशिक

सलोखा अधिकारी यांनी दिलेल्या लेखी परवानगी ने उत्तरवादी क्र. २,३ आणि ४ यांना नोकरीतून बडतर्फ केल्यामुळे कुठल्याही प्रकारचा औद्योगिक विवाद निर्माण झाला नाही आणि प्रादेशिक समेट मंडळ यांना उत्तरवादी क्र. १ यांनी उत्तरवादी क्र. २, ३ आणि ४ यांच्या तर्फे केलेल्या अर्जावर कार्यावही करण्याचा कुठलाही अधिकार नाही तसेच ते त्यांच्या अधिकारक्षेत्रात येत नाही आणि परदेशीक समेट मंडळ यांनी दिलेल्या निवड्या नुसार उत्तरवादी क्र. २, ३ आणि ४ यांना नोकरीत परत घेण्यासंदर्भात केलेल्या निवाडा हा त्यांच्या अधिकारक्षेत्रात येत नाही तसेच तो बेकायदेशीर आणि निष्क्रिय आहे. आणि म्हणूनच औद्योगिक अपील न्यायाधिकरण यांनी हा निवाडा पुष्टी करण्यात चूक केलेली आहे.

आपल्या पहिल्या युक्तिवादाच्या समर्थनार्थ श्री. सी. के. दफ्तरी यांनी राज्यातील औद्योगिक विवादांच्या निराकरणासाठी प्रादेशिक सलोखा मंडळे आणि औद्योगिक न्यायालयांच्या स्थापनेबाबत संयुक्त प्रांत सरकारने दि. १० मार्च १९४८ रोजी जारी केलेल्या जी. एन. क्र. ७८१ (एल)/१८ च्या खंड ४ आणि खंड ७, उपखंड (३) वर भर दिला.

खंड ४ "तिन्ही सदस्य उपस्थित असल्याशिवाय मंडळाच्या कोणत्याही बैठकीत कोणताही व्यवहार केला जाऊ शकत नाही."

कलम ७ (३) "जेथे एक किंवा अधिक मुद्यांवर सौहार्दपूर्ण तोडगा निघू शकत नाही, तेथे मंडळाचे सर्व सदस्य सहमत असल्यास किंवा ते तसे मान्य अभिलेखत नसल्यास, बहुसंख्य सदस्य सहमत असतील किंवा जर दोन सदस्य सहमत नसतील, तर अध्यक्ष एकट्याने, ज्या मुद्यांवर पक्ष सौहार्दपूर्ण तडजोडीपर्यंत पोहोचू शकले नाहीत अशा मुद्यांवर निर्णय आणि अशा

निर्णयाची कारणमिमासा नोंदवतील."९

त्यामुळे मंडळाच्या शेवटच्या बैठकीत जे. के. भगत उपस्थित नव्हते आणि त्यांनी निवड्यावर स्वाक्षरी केली नव्हती, असा आग्रह सी. के. दफ्तरी यांनी धरला.

अध्यक्ष आणि उपस्थित असलेल्या आणि ज्याने निवड्यावर स्वाक्षरी केली होती अशा इतर सदस्यांद्वारे हा निवाडा कायदेशीररीत्या दिला जाऊ शकत नव्हता आणि त्यामुळे हा निवाडा बेकायदेशीर, रद्दबातल आणि निष्क्रिय ठरला. श्री. सी. पी. वर्मा, यांनी आमच्यासमोर उत्तरवादी क्र. १ चे प्रतिनिधित्व केले, त्यांनी आमचे लक्ष सरकारी आदेश क्र. ३८८ (११)/१८/३७ (एल.एल.)/५०, दि. २ मार्च १९५१ याकडे वेधले. रोजी, ज्याने वरील खंड ४ आणि ७ (३) मध्ये सुधारणा केली.

दुरुस्त खंड ४ मध्ये अशी तरतूद आहे:

" (१) मंडळाच्या प्रत्येक बैठकीची आगाऊ सूचना अध्यक्षांद्वारे सदस्यांना दिली जाईल.

(२) ज्या मंडळाच्या बैठकीची सूचना त्यांना देण्यात आली आहे, त्या मंडळाच्या कोणत्याही बैठकीला अध्यक्षांशिवाय एक किंवा दोन्ही इतर सदस्य उपस्थित राहण्यास अपयशी ठरल्यास, अध्यक्ष, अनुपस्थित सदस्य किंवा सदस्यांच्या उपस्थितीत शिवाय मंडळाचे कामकाज करू शकतात आणि मंडळाचा असा कोणताही व्यवसाय किंवा कार्यवाही केवळ एक किंवा दोन्ही सदस्य बैठकीत उपस्थित नव्हते या वस्तुस्थितीमुळे अवैध ठरवली जाणार नाही.

दुरुस्त खंड ७ (३) मध्ये अशी तरतूद आहे:

जेथे एक किंवा अधिक मुद्यांवर सौहार्दपूर्ण तोडगा निघू शकत नाही, जर उपस्थित सर्व सदस्य मंडळाशी सहमत असतील किंवा जर ते सहमत नसतील तर बहुसंख्य सदस्य सहमत होतील किंवा जर उपस्थित असलेले दोन सदस्य सहमत नसतील किंवा मात्र अध्यक्ष उपस्थित असतील, तर ज्या मुद्यांवर पक्ष सौहार्दपूर्ण तडजोडीपर्यंत पोहोचू शकले नाहीत, अशा मुद्यांवर मात्र तोच निवाडा आणि अशा निवड्याची कारणमिमासा अध्यक्ष नोंद करतील .

खंड ४ आणि ७ (३) मधील या सुधारणा आमच्या मते श्री. सी. के. दाफ्तारी यांचा हा युक्तिवाद दूर करण्यासाठी पुरेशा आहेत की शेवटच्या बैठकीत श्री. जे. के. भगत यांची अनुपस्थिती आणि निवड्याच्या निर्मिती आणि स्वाक्षरीमध्ये त्यांच्या भाग न घेण्यामुळे निवाडा बेकायदेशीर, रद्दबातल आणि निष्क्रिय झाला. मंडळाला सुधारित कलम ४ आणि ७ (३) अंतर्गत श्री. जे. के. भगत यांच्या अनुपस्थितीत कार्य करण्याचा अधिकार देण्यात आला होता आणि ज्या निवड्यावर तो देण्यात आला होता त्यावर उर्वरित दोन सदस्यांनी म्हणजे श्री. आर. पी. माहेश्वरी आणि श्री. बी. बी. सिंग यांनी स्वाक्षरी केली होती., तो निवाडा पक्षांसाठी कायदेशीर आणि बंधनकारक ठरतो.

आपल्या दुसऱ्या युक्तिवादाच्या समर्थनार्थ श्री. सी. के. दाफ्तारी यांनी दि. १० मार्च १९४८ रोजीच्या गव्हर्नमेंट अधिसूचनाच्या २३ आणि २४ या खंडांचा आधार घेतला, ज्याचा उल्लेख वर केला आहे.

खंड २३ -"कुठलाही नियोक्ता, त्याचा प्रतिनिधि किंवा त्याचा व्यवस्थापक कुठल्याही कामगाराला एखादी चौकशी किंवा अपील सुरू असताना आणि त्यासंदर्भात कोर्टाच्या

पहाणीवर अवलंबून असणारा राज्य सरकारचा आदेश प्रलंबित असेल तर त्या कामगाराला बडतर्फ करू शकत नाही जरी ती चौकशी प्रादेशिक सलोखा अधिकारी किंवा सहाय्यक प्रादेशिक सलोखा अधिकारी यांच्या समोर प्रलंबित असेल तरी सुद्धा या अधिकाऱ्यांची लेखी परवानगी असेल तरी कामगाराला बडतर्फ करू शकत नाही.

खंड २४:"(१) वर सांगितलेल्या तरतुदी वगळता या आदेशाच्या तरतुदीनुसार जारी केलेला प्रत्येक आदेश किंवा निर्देश अंतिम आणि निर्णायक असेल आणि कोणत्याही कार्यवाहीत कोणत्याही पक्षाकडून त्यावर प्रश्न उपस्थित केले जाणार नाहीत.

श्री. सी. के. दफ्तरी यांनी असा युक्तिवाद केला की दि. १२ ऑक्टोबर १९५० रोजी अतिरिक्त प्रादेशिक सलोखा अधिकाऱ्याने उत्तरवादीना २, ३ आणि ४ यांना बडतर्फ करण्यासाठी दिलेला आदेश, त्यांना त्यांच्या नोकरीतून काढून टाकण्याच्या अपीलकर्त्यांच्या अधिकाराबाबत अंतिम आणि निर्णायक होता आणि त्यानुसार अपीलकर्त्यांनी त्यांना बडतर्फ करणे हा कोणत्याही औद्योगिक विवादाचा पाया असू शकत नाही, ज्याचा संदर्भ उत्तरवादी क्र. १ च्या सांगण्यावरून प्रादेशिक समेट मंडळासमोर दिला जाऊ शकतो. त्यांनी पुढे असा युक्तिवाद केला की जर कुठलाही औद्योगिक विवाद उत्पन्न होत नसेल तर प्रादेशिक समेट मंडळाला तो विवाद ऐकण्याचे अधिकारक्षेत्र नाही आणि त्याच्यावर दिलेला निवाडा म्हणूनच अधिकारक्षेत्रा शिवाय अवैध आणि निष्क्रिय ठरतो. तसेच औद्योगिक अपील न्यायाधिकरण सुद्धा आशा निवड्याची पुष्टी करू शकत नाही.

हा युक्तिवाद आम्ही मान्य करू शकत नाही. संयुक्त प्रांत औद्योगिक विवाद कायदा,

१९४७, कलम ३ उप खंड (ब), (क), (ड) आणि (ग) आणि कलम ८ द्वारे प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करून संयुक्त प्रांतांच्या राज्यपालांनी दि. १० मार्च १९४८ रोजी सरकारी अधिसूचना जारी केली होती. त्यात असे सांगण्यात आले आहे की औद्योगिक विवादांच्या तोडग्यासाठी प्रदेशक सरकारने जरूर तेवढी समेट मंडळे बनवावीत ज्यात तीन सदस्य असतील त्यापैकी एक त्या प्रभागाचा समेट अधिकारी असेल, एक नियोक्त्याचे प्रतिनिधि असेल आणि एक कामगारांचा प्रतिनिधि असेल प्रभागाचा समेट अधिकारी हा मंडळाचा अध्यक्ष असेल...आदेश पुढे असे सांगतो की कुठल्या प्रकारे औद्योगिक विवाद मंडळासमोर मांडण्यात यावा आणि त्याची चौकशी कशाप्रकारे केली जावी. आदेशात पुढे असेह म्हंटले आहे की प्रादेशिक सरकारला योग्य वाटेल आशा संख्येची औद्योगिक न्यायालये ज्याच्यात एक अध्यक्ष असेल त्याला तो सांगेल त्याप्रमाणे सहाय्यक मूल्यांकनकर्ता जे कामगारांचे आणि नियोक्त्याचे प्रतिनिधि असतील. त्यात अशी पण तरतूद करण्यात आली आहे की औद्योगिक न्यायालयापुढे मंडळाच्या निवड्याविरुद्ध अपील करता येऊ शकेल आणि त्या अपीलची सुनावणी सुद्धा घेण्यात येईल. मंडळाच्या सदर निवड्यावरून अशा औद्योगिक न्यायालयांमध्ये अपील करण्यासाठी आणि उक्त अपीलांच्या सुनावणीसाठीही तरतूद करण्यात आली होती. मंडळांसमोर तसेच औद्योगिक न्यायालयांसमोर स्वीकारल्या जाणाऱ्या प्रक्रियेसाठी पुढील तरतूद केल्यानंतर, वर नमूद केलेल्या कलम २३ च्या आदेशात, प्रादेशिक समेट मंडळ किंवा प्रांतीय समेट मंडळासमोर किंवा कोणत्याही न्यायालयासमोर चौकशी प्रलंबित असताना, मालक, त्याचा प्रतिनिधि किंवा व्यवस्थापकाद्वारे कोणत्याही कामगाराला कामावरून काढून टाकण्यावर बंदी घालण्यात आली. प्रादेशिक सलोखा अधिकारी किंवा संबंधित सहाय्यक

प्रादेशिक सलोखा अधिकाऱ्याच्या लेखी परवानगीशिवाय औद्योगिक न्यायालयासमोर अपील करणे आणि कलम २४ द्वारे उपरोक्त सरकारी आदेशाच्या आधी तरतूद केल्याप्रमाणे वगळता तरतुदीनुसार जारी केलेला प्रत्येक आदेश किंवा निर्देश अंतिम आणि निर्णायक बनवणे, .

हे स्पष्ट आहे की कलम २३ ने मंडळासमोर औद्योगिक विवादाची चौकशी किंवा औद्योगिक न्यायालयासमोर अपील प्रलंबित असताना कोणत्याही कामगारावर आरोप किंवा बडतर्फ करण्यावर बंदी घातली आणि मालक, त्याचा प्रतिनिधी किंवा व्यवस्थापक मात्र प्रादेशिक सलोखा अधिकारी किंवा सहाय्यक प्रादेशिक सलोखा अधिकारी यांच्या लेखी परवानगीने कामगाराला काढून टाकू किंवा बरखास्त करू शकत होता. प्रादेशिक सलोखा अधिकारी किंवा संबंधित सहाय्यक प्रादेशिक सलोखा अधिकाऱ्याच्या लेखी परवानगीसह कामगार जरी अशी लेखी परवानगी नियोक्त्याकडे येत असली तरी त्याचा प्रतिनिधी किंवा व्यवस्थापक कामगाराला कामावरून काढून टाकू शकतो किंवा काढून टाकू शकत नाही मात्र अशा लेखी परवानगीचा एकमेव परिणाम म्हणजे त्या कार्यवाही प्रलंबित असताना कामगाराला कामावरून काढून टाकण्यावर किंवा कामावरून काढून टाकण्यावरची बंदी काढून टाकणे. संबंधित प्रादेशिक सलोखा अधिकारी किंवा सहाय्यक प्रादेशिक सलोखा अधिकारी चौकशीची स्थापना करतील आणि कामगार आणि नियोक्ता, त्याचा प्रतिनिधी किंवा व्यवस्थापक यांना कोणत्याही अनुचित हेतूने प्रेरित केले गेले नाही किंवा कामगाराला प्रस्तावितपणे कामावरून काढून टाकण्याच्या किंवा कामावरून काढून टाकण्याच्या प्रकरणात कोणत्याही अनुचित पद्धतीचा किंवा बळी पडण्याच्या प्रवृत्तीचा अवलंब केला नाही की नाही हे

प्रथमदर्शनी सिद्ध झाले आहे का असा निष्कर्ष काढतील. परंतु कार्यवाही प्रलंबित असताना कामगारावर आरोपपत्र दाखल करणे किंवा त्याला बडतर्फ करणे हे मालक, त्याचा प्रतिनिधी किंवा व्यवस्थापकाच्या अधिकारांतर्गत होते की नाही या निष्कर्षावर पोहोचण्याचे कर्तव्य मंडळ किंवा औद्योगिक न्यायालयाप्रमाणे त्याच्यावर सोपवण्यात आले नव्हते. प्रादेशिक सलोखा अधिकारी किंवा संबंधित सहाय्यक प्रादेशिक सलोखा अधिकाऱ्याने करावयाची चौकशी ही, ज्या कामगाराला कामावरून काढून टाकण्याची मागणी करण्यात आली होती, त्या कामगाराला नोकरी न देण्याच्या औद्योगिक विवादाची चौकशी नव्हती, जो औद्योगिक विवाद मात्र मालक, त्याचा प्रतिनिधी किंवा व्यवस्थापकाने संबंधित अधिकाऱ्याकडून मिळालेल्या लेखी परवानगीसह कामगाराला कामावरून काढून टाकल्यानंतर किंवा कामावरून काढून टाकल्यानंतर उद्भवेल. प्रादेशिक सलोखा अधिकारी किंवा संबंधित सहाय्यक प्रादेशिक सलोखा अधिकाऱ्यांसमोर चौकशीची ही मात्र व्याप्ती होती. आणि लेखी परवानगीचा परिणाम हा आरोपमुक्ती किंवा बडतर्फीला मान्यता देण्यासाठी नव्हता, तर केवळ कार्यवाही प्रलंबित असताना कामगाराला कामावरून काढून टाकण्याच्या किंवा काढून टाकण्याच्या नियोक्ता, त्याचा प्रतिनिधी किंवा व्यवस्थापकाच्या अधिकारांवर पुन्हा बंदी घालण्यासाठी होता. एकदा त्याने अशी लेखी परवानगी दिली की, त्याने दिलेला आदेश किंवा जारी केलेले निर्देश अंतिम आणि निर्णायक असावेत आणि कोणत्याही कार्यवाहीत कोणत्याही पक्षाने त्यावर प्रश्न उपस्थित करू नयेत. कलम २४ (१) चा एकमेव परिणाम म्हणजे प्रलंबित कार्यवाहीतील कोणत्याही पक्षाला संबंधित अधिकाऱ्याने अशा प्रकारे दिलेल्या लेखी परवानगीला आव्हान देण्यापासून रोखणे. अशा लेखी परवानगीला विषय करता येणार नाही. कोणत्याही पक्षाच्या

सांगण्यावरून कोणतेही अपील आणि दोन्ही पक्ष संबंधित अधिकाऱ्याने केलेल्या आदेशाला किंवा निर्देशाला बांधील असतील, जोपर्यंत त्याने कामगारावर प्रस्तावित आरोप किंवा बडतर्फीच्या बाबतीत मालक, त्याचा प्रतिनिधी किंवा व्यवस्थापकाला परवानगी दिली किंवा नाकारली आहे.

वर नमूद केलेल्या कलम २३ आणि २४ (१) च्या तरतुदींची ही एकमेव व्याप्ती होती. एकदा संबंधित अधिकाऱ्याने लेखी परवानगी दिल्यानंतर, कामगाराला कामावरून काढून टाकण्यावर किंवा काढून टाकण्यावरची बंदी हटवली जाईल आणि मालक, त्याचा प्रतिनिधी किंवा व्यवस्थापक त्याच्या विसंगतीनुसार कामावरून काढून टाकू शकेल परंतु त्या घटनेत औद्योगिक विवाद कायदा, १९४७ च्या कलम २ (के) मध्ये असलेल्या त्याच्या व्याख्येच्या अर्थानुसार औद्योगिक वाद उद्भवेल आणि ज्या कामगारांना कामावरून काढून टाकण्यात आले होते किंवा त्यांना त्या औद्योगिक विवादाची चौकशी करण्यासाठी प्रादेशिक समेट मंडळ पाठवण्याचा अधिकार असेल. श्री. सी. के. दाफ्तारी यांनी सुचवलेल्या पद्धतीने कामगारांचा औद्योगिक विवाद उपस्थित करण्याचा तो अधिकार उपरोक्त कलम २३ आणि २४ (१) च्या तरतुदींचा अवलंब करून हिरावून घेतला जाऊ शकत नाही. तो अधिकार कामगाराला औद्योगिक विवाद कायदा, १९४७ आणि १९४७ च्या उत्तर प्रदेश औद्योगिक विवाद कायदा, २८ च्या अटीनुसार देण्यात आला होता आणि येथे आधी उल्लेख केलेल्या कोणत्याही तरतुदींमुळे तो प्रभावित होणार नाही.

त्यामुळे आमचे असे मत आहे की श्री. सी. के. दाफ्तारी यांचा हा युक्तिवाद ही

अयशस्वी ठरला आहे.

आपण हा आदेश संपवण्यापूर्वी एका विशिष्ट भूमिकेवर ठाम राहू शकतो आणि ती म्हणजे जरी कामगार अपील न्यायाधिकरणाने आपले अधिकारक्षेत्र योग्यरित्या मर्यादित ठेवले असले तरी १९५३ मधील अपीलात समाविष्ट असलेल्या कायद्याच्या महत्त्वपूर्ण प्रश्नांचे निराकरण करताना, तरीही असे निरीक्षण नोंदवले गेले की तथ्यांवर देखील मंडळाचे निष्कर्ष पूर्णपणे न्याय्य होते आणि गुणवत्तेच्या आधारावर केलेल्या अपीलात कोणतेही तथ्य नव्हते. गुणवत्तेवर अपीलकर्त्यांचे म्हणणे अजिबात ऐकले गेले नाही आणि कामगार अपीलीय न्यायाधिकरणाने स्वतःहून आणि इतरांच्या गुणवत्तेवर विचार करणे क्वचितच वैध होते. अपील करणे आणि त्या संदर्भात निष्कर्षपर्यंत पोहोचणे. जर कामगार अपील न्यायाधिकरणाला गुणवत्तेच्या संदर्भात काही अधिकारक्षेत्र असेल तर त्या संदर्भात एखाद्या निष्कर्षावर पोहोचण्यापूर्वी गुणवत्तेच्या संदर्भात अपीलकर्त्यांचे म्हणणे ऐकून घेणे त्यावर अवलंबून होते.

याचा परिणाम असा होतो की हे अपील अयशस्वी होते आणि खर्चासह ते फेटाळावे लागते.

याचिका फेटाळण्यात आली.

अपीलकर्त्यांचा प्रतिनिधी: एस. एस. शुक्ला.

XXXXX

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाचा मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/तिच्या मातृभाषेत त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही. तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरीता वैध मानला जाईल.

XXX